

DISKUSIE A ROZHĽADY

**O SLOVENSKOM PARALYMPIJSKOM NÁZVOSLOVÍ:
SLOVOTVORNÉ, SÉMANTICKÉ A PRAVOPISNÉ
ASPEKTY OZNAČENÍ S KOMPONENTOM *PARA-****Marek Mikušiak*

MIKUŠIAK, M. (2025): Slovak Paralympic Terminology: Word-formation, Semantics and Orthography of Names with the “para” Component. In: *Slovenská reč*, 90/1, 110 – 127.

Abstract: This paper presents an analysis and systematization of the names of Paralympic events and sports disciplines containing the “para” component in Slovak. It identifies and explores linguistic ambiguities and issues associated with the use of “para” within Slovak Paralympic terminology. The analysis primarily focuses on the linguistic competition between following variants: (a) the lexical variants *paralympiáda/paraolympiáda*, (b) the orthographic variants *p/Paralympijské hry*, (c) names of sports disciplines with the “para” component formally used as a prefix or attribute (*paracycling/para cycling*), and (d) multiword naming variants incorporating “para” to describe disciplines or athletes (e.g., *parastolná tenistka/para stolná tenistka/stolná paratenistka* as translations of *para table tennis player*). The paper raises previously undiscussed questions regarding Slovak Paralympic terminology. The analysis considers key extralinguistic factors, linguistic practices, and established orthographic rules to propose concrete recommendations for improving and standardizing Slovak Paralympic terminology.

Keywords: Slovak Paralympic terminology, Paralympics, Paraolympics, parasports, prefixoid para-, International Paralympic Committee.

Článok v skratke:

- Príspevok nastoľuje doposiaľ neprediskutované otázky týkajúce sa slovenského paralympijského názvoslovia.
- Rozbor sa primárne zameriava na konkurenciu lexikálnych variantov *paralympiáda/paraolympiáda*, pravopisných variantov *p/Paralympijské hry* a viacslovných pomenovacích variantov typu *parastolná tenistka/para stolná tenistka/stolná paratenistka*.
- Článok obsahuje odporúčania pre možnú reglementáciu slovenského paralympijského názvoslovia zohľadňujúcu kľúčové mimojazykové faktory, jazykovú prax aj zaužívané pravopisné zásady.

1. ÚVOD

Paralympijské hry (PH) patria medzi najväčšie a najvýznamnejšie medzinárodné športové podujatia. Na upevnenie inštitucionálneho pôdorysu hier vypracoval Medzinárodný paralympijský výbor protokol ustanovujúci štandardy anglického paralympijského názvoslovnia, ktoré, pochopiteľne, určitým spôsobom vplyvajú aj na podobu paralympijského názvoslovnia v iných jazykoch.^[1] Jazykovým aspektom slovenského paralympijského názvoslovnia sa doposiaľ nevenovala príliš veľká pozornosť, hoci tu narážame hneď na niekoľko jazykových problémov. Pozornosť si zasluhuje napríklad nesúlad medzi zaužívanými a kodifikovanými formami všeobecných pomenovaní hier. Zatiaľ čo v praxi dominujú označenia *paralympiáda/paralympijské hry*, jazykovedné odporúčania aj kodifikácia nás pobádajú používať varianty *paraolympiáda/paraolympijské hry* (označenie *paralympiáda* doposiaľ nebolo spracované v žiadnej kodifikačnej príručke). Prečo takýto nesúlad vôbec vznikol? A je z pravopisného hľadiska v poriadku, ak zapisujeme označenia *paralympiáda* a *paralympijské hry* s malými začiatočnými písmenami, aj keď ide o prekladové koreláty anglických vlastných mien?

Súčasnú jazykovednú odporúčania týkajúce sa označovania paralympijských podujatí sa s nastolenými otázkami buď nekonfrontujú, alebo sa s nimi vyrovnávajú príliš zjednodušene, vychádzajúc z diskutabilných predpokladov. V príspevku si preto priblížime historický kontext vzniku a používania pôvodného anglického označenia *Paralympics*, čo by mohlo viesť do diskusie viac svetla. Okrem toho sa pozrieme aj na nejasnosti späté s prekladom medzinárodných názvov parašportových disciplín. Identifikujeme doposiaľ prehliadaný (lexikograficky nespracovaný) význam komponentu *para* a zameriame sa na konkurenciu prefixoidného a atributívneho používania tohto komponentu ako faktora spôsobujúceho pravopisnú rozkolísanosť a používateľskú neistotu. Narážame tu o. i. na otázku, či sú napríklad varianty *paracyklistika* a *para cyklistika* rovnocenné alebo by sa mal pri prekladaní medzinárodnej terminológie (*para cycling*) preferovať jeden z nich. Ešte komplikovanejšie sú situácie, keď komponent *para* modifikuje význam viacslovného pomenovania. Zrejme aj v dôsledku chýbajúcich jazykovedných usmernení o možnostiach primeraného používania komponentu *para* v slovenčine sa v praxi objavujú niektoré pomenovacie konfúzie. V tejto súvislosti sa bližšie pozrieme na slovné spojenia typu *parastolná tenistka* a budeme uvažovať o vhodných alternatívach.

Cieľom príspevku je objasniť všetky zmienené nejasnosti, nedorozumenia či konfúzie a prispieť tak k systemizácii a štandardizácii paralympijského názvoslovnia v slovenskom jazyku.

2. HISTORICKÉ MÍENIKY PARALYMPIJSKÝCH HIER

PH sú vrcholným medzinárodným multišportovým podujatím pre športovcov a športovkyne s telesným, mentálnym a zmyslovým postihnutím. Zakladateľom pa-

ralympijského hnutia bol nemecký neurochirurg Ludwig Guttmann, ktorý sa venoval športovej terapii vojnových veteránov s poraneniami chrbtice. V roku 1948 zorganizoval vo Veľkej Británii prvé podujatie pre športovcov na invalidných vozíkoch s názvom *Stoke Mandeville Games*, na ktorom sa zúčastnilo 16 športovcov súťažiacich v lukostrelbe. Podujatie prebiehalo súbežne s Hrami XIV. olympiády v Londýne, čo nebola len náhodná koincidencia. L. Guttmann mal ambíciu vytvoriť podujatie olympijských rozmerov.^[2]

Hoci o štyri roky získalo podujatie medzinárodný rozmer, stále sa súťažilo iba v lukostrelbe. Olympijským hram (OH) sa toto podujatie začalo výraznejšie podobáť až o osem rokov neskôr, keď sa L. Guttmannovi podarilo etablovať koncept podujatia pre športovcov so zdravotným znevýhodnením, ktoré má medzinárodný a zároveň multisportový charakter. Za historicky prvé PH preto pokladáme hry uskutočnené v Ríme v roku 1960, kde súťažilo 400 športovcov v ôsmich športových disciplínach.^[2]

Spočiatku boli PH určené len pre športovcov na invalidných vozíkoch. Športovcom s inými druhmi postihnutí sa hry otvorili v roku 1976 v Tokiu.^[3] Historicky významné boli aj PH 1988 v Soule, ktoré sa konali na rovnakých športoviskách ako Hry XXIV. olympiády. Bol to dôležitý krok smerom k uznaniu PH ako rovnocenného partnera OH a manifestácia silnejúcich vzťahov medzi Medzinárodným olympijským výborom (MOV) a Medzinárodným paralympijským výborom (MPV). Oficiálne partnerstvo organizácií bolo spečatené v roku 2000 *Memorandom o porozumení*, po ktorom nasledoval podpis *Dohody o spolupráci* (2001). Paralympiáda sa odvtedy koná vždy krátko po Hrách olympiády na tých istých športoviskách.^{[4], [5]}

3. SÚČASNÁ SPISOVNÁ NORMA OZNAČOVANIA PARALYMPIJSKÝCH PODUJATÍ

Krátky exkurz do dejín paralympizmu nám poskytuje informácie na lepšie pochopenie súčasnej medzinárodnej praxe označovania paralympijských podujatí. Prv než sa dostaneme k etymologickému vysvetleniu, pozrime sa na prax a normu označovania týchto hier v slovenčine. V jazykovom úze sa totiž môžeme stretnúť s rozličnými variantmi. Pokiaľ ide o pravopis, všimnime si napríklad označenia obsahujúce prídavné meno *paralympijský*:

- (1) Ešte nikdy v histórii sa **paralympijské hry** nekonali tak blízko Slovenska.
- (2) Tešia sa už na Rio de Janeiro, ktoré bude dejiskom **Paralympijských hier** o štyri roky.
- (3) Na posledných **paralympijských hrách v Soči** boli jeho zápasy vypredané.
- (4) Pre ružomerských šampiónov Miroslava Jambora, Richarda Csejteya a Alenu Kánovú to bola aj súčasť prípravy na **Paralympijské hry v Riu de Janeiro**.

(5) Jeho doterajším maximom zo **zimných paralympijských hier** bolo piate miesto v obrovskom slalome z Pjongčangu 2018.

(6) Šampionát bol zároveň posledným turnajom, na ktorom sa bolo možné kvalifikovať na **Letné paralympijské hry** do Londýna 2012.

(7) V americkom zimnom stredisku Salt Lake City sa v sobotu skončili **8. zimné paralympijské hry**.

(8) O 7 dní sa začnú v Soči **XI. Zimné paralympijské hry (ZPH)**.

(9) Maskotom slovenských účastníkov na **Zimných paralympijských hrách 2010 vo Vancouveri** sa stane obrázok Mikuláša Lakatoša zo Špeciálnej základnej školy v Komárne.

(10) Na **zimných Paralympijských hrách 2010 vo Vancouveri** zjazdári získali...^[6]

Okrem otázky veľkých začiatočných písmen je zaujímavá aj konkurencia výrazov *paralympijský* – *paraolympijský*:

(11) Čím vás zaujal svet **paralympijských** športovcov?

(12) Host'om podujatia v Levoči bude **paraolympijský** víťaz a majster sveta Jiří Ježek. ^[6]

Uvedené doklady ilustrujú typologickú rôznorodosť označení s komponentom *para* súvisiacich s paralympizmom. Pravdaže, jednotlivé typy sa v jazykovom úze nevyskytujú v rovnakej miere. V praxi sa spravidla rešpektuje analogický pravopis ako pri označovaní olympijských podujatí. Ak ide o všeobecné pomenovania, zapisujú sa ako apelatívne výrazy, čiže *paralympijské hry*, *paralympiáda*, resp. *paraolympijské hry*, *paraolympiáda*. Naopak, tzv. úplné označenia obsahujúce údaje o mieste a roku sa v súlade s jazykovednými odporúčaniami zapisujú s veľkým začiatočným písmenom (tak ako v príklade (9)).

Pokiaľ ide o konkurenciu výrazov *paralympijský* – *paraolympijský*, jazyková prax sa od kodifikácie, resp. od explicitných jazykovedných odporúčaní odkláňa. Slovenská preskriptívna jazykoveda preferuje pred častejšie používanými označeniami *paralympiáda* a *paralympijské hry* označenia *paraolympiáda* a *paraolympijské hry*. V *Krátkom slovníku slovenského jazyka* (2020) je kodifikovaný len výraz *paraolympiáda* a jazyková poradňa JÚLŠ síce označenie *paralympiáda* neodmieta, ale jednoznačne (a pomerne expresívne) sa vyjadruje v prospech kodifikovaného variantu:

„Podoby *paralympiáda* a *paralympionik* sa začali používať po premenovaní národných *paraolympijských* výborov na *paralympijské*. Premenovanie malo mimojazykové dôvody, ktoré súviseli podľa našich informácií s požiadavkou Olympijského zväzu na výhradné právo používať slová *olympiáda*, *olympijský* iba v súvislosti s olympijskými hrami. V súčasnosti máme na Slovensku *Slovenský paralympijský výbor* a od jeho názvu sa odvíja aj pomenovanie *paralympionik* a *paralympiáda*. Podobne to funguje aj v iných štátoch, hoci niektoré si zachovali názvy s *o*. Myslíme si, že takýto komerčný

prístup k pomenovaniu *olympiáda*, ktorý viedol k „spotvoreniu“ pomenovania podujatia pre hendikepovaných športovcov, si naši *paraolympionici* nezaslúžia. So zreteľom na súčasný stav v jazykovej praxi však možno v ďalších slovníkových spracovaniach očakávať zachytenie oboch podôb – *paraolympiáda* i *paralympiáda*.“^[7]

Treba poznamenať, že k očakávanému spracovaniu slova *paralympiáda* v novom vydaní *Krátkeho slovníka slovenského jazyka* (2020) ani na podnet jazykovej poradne nedošlo. Výhrady voči tomuto slovu sú zrejmé: „V podobe *paralympiáda* sa odvodzovací základ istým spôsobom deformuje. Po oddelení predpony *para-* totiž zostáva iba časť *-lympiáda*, ktorá nám nič nevraví. Podoba *paralympiáda* je teda slovotvorne deformovaná“ (Považaj 1996, s. 303). Naopak, slovotvornú štruktúru označenia *paraolympiáda* dokážeme analyzovať v súlade so systémom spisovnej slovenčiny ako zložené slovo utvorené pomocou slova *olympiáda* a prefixoidu *para-* s významom ‚popri, spolu‘.¹ Výraz *paraolympiáda* z tohto pohľadu znamená ‚športové podujatie organizované popri olympiáde‘, resp. ‚paralelná olympiáda‘.^[7]

V praxi sa napriek tomu odporúčané varianty používajú čoraz sporadickejšie. Kým časť slovenskej lingvistickej obce hodnotí tento stav kriticky, iní tu vidia bežný prípad dynamiky slovnej zásoby – v *Slovníku súčasného slovenského jazyka O – Pn* (SSSJ 2021) je výraz *paralympiáda* spracovaný ako bezpríznamová lexéma. Nedá sa však tvrdiť, že dochádza k aspoň čiastočnej legitimizácii umelého či zdeformovaného výrazu. Ako si ukážeme, nedá sa to tvrdiť preto, lebo pôvodná kritika označenia *paralympiáda* ako zdeformovaného slova stojí na nesprávnych predpokladoch.

4. ETYMOLOGIA, SÉMANTIKA A PRAVOPIS OZNAČENÍ PARALYMPIJSKÝCH PODUJATÍ

Hovorili sme o tom, že sémantiku označenia *para(o)lympiáda* môžeme vysvetľovať perifrázou ‚športové podujatie organizované popri olympiáde‘, resp. ‚paralelná olympiáda‘. Týmto spôsobom sa vykladá význam anglického označenia *Paralympics* aj v niektorých oficiálnych dokumentoch.^[8] Pojem ‚paralelnej olympiády‘ však nie je to, čo si reálne s príslušnými označeniami spája väčšina bežných používateľov. Navyše, uvedená slovotvorná rekonštrukcia neobstojí ani z etymologického hľadiska. Vysvetlenie vzniku názvu *Paralympics* ako spojenia častí *para-* a *(o)lympics* nemá oporu v historických súvislostiach. Nejde tu o skutočnú etymológiu daného výrazu, ale skôr o presadzovanie novej interpretácie už etablovaného názvu.

¹ Prefixoidy sú jazykové komponenty stojace na hranici medzi predponami (prefixmi) a slovotvornými základmi (bázami). Identifikácia a klasifikácia týchto komponentov závisí od zvolenej perspektívy. Napríklad podľa SSSJ patria komponenty ako *mini-*, *multi-*, *eko-*, *bio-* medzi prefixoidy, ale F. Štícha et al. (2018) pokladajú za prefixoidy iba posledné dva, prvé dva hodnotia ako prefixy. Podľa klasifikačných princípov M. Ološtiaka a M. Vojtekovej (2021) by sme ich zas rozdelili na prefixoidy a bázoidy. V tomto príspevku nadväzujem na klasifikačné štandardy SSSJ.

Anglický výraz *Paralympic* sa v oficiálnych dokumentoch objavil prvýkrát počas Letných olympijských hier (LOH) v Tokiu v roku 1964. Hoci na medailách udelených športovcom boli hry označené ako *The Tokyo Games for the Physically Handicapped*, v dokumentoch určených pre verejnosť a na plagátoch sa používal aj výraz *Paralympic*.² Neoficiálne sa však tento výraz, resp. výraz *Paralympics*, používal už skôr. Prvý známy písomný doklad pochádza z roku 1953, keď sa označenie *Paralympics* objavilo v jednom novinovom titulku (Brittain et al. 2019). Je teda zrejmé, že historické korene výrazov *Paralympic* a *Paralympics* sú staršie než systematická paralelná organizácia OH a PH. Označenie *Paralympics* je publicistický novotvar, ktorý vznikol v dobe, keď sa na danom podujatí zúčastňovali len vozičkári – paraplegici. Nevznikol pomocou gréckej predpony *para-*, ale krížením slov *paraplegic* a *Olympics*.

Krížením slov (tzv. lexikálnou kontamináciou) vznikajú spravidla jazykovo úsporné okazionalizmy, ktoré sa časom môžu stať normálnou súčasťou slovnej zásoby daného jazyka – napr. *mliekomat* (mlieko + automat), *webinár* (web + seminár), *čokolohik* (čokoláda + alkoholik), *gitalele* (gitara + ukulele). Niektoré lexikálne kontaminácie sa v reči objavujú nezámerne ako špecifický druh asociatívnej chyby, iné vznikli zámerne s cieľom vyjadriť sa kondenzovane, príp. aj nezvyčajne, pútavo.³ Slovo *Paralympics* patrí nepochybne do druhej skupiny. Keď sa neskôr súťaže rozšírili o ďalšie kategórie hendikepovaných športovcov, časť *para* ako odkaz na paraplégiu stratila pôvodný zmysel, avšak zhodou okolností bolo možné pripísať názvu *Paralympics* novú jazykovú symboliku (,paralelne s OH⁴). Treba však povedať, že táto reinterpretácia vôbec nepodmieňuje dnešné používanie daného názvu. Prízvučuje to aj MPV: „Výraz ‚paralympijský‘ sa čoraz viac vníma ako jedinečný výraz označujúci vlastný pojem, a nie ako spojenie dvoch samostatných slov. Tento proces sa nazýva lexikalizácia.“^[9]

Podobne ako v angličtine alebo napríklad v španielčine, aj v slovenčine sa popri pôvodnom označení začal používať aj variant s hláskou *o*. Opisné označenia *paralympiáda* a *paraolympijské hry* môžeme interpretovať v zmysle ‚športové podujatie organizované popri olympiáde‘ a v tomto ohľade sú dobre utvorené. Napriek tomu sa v oficiálnych textoch nepoužívajú. Inštitucionálne ukotvené sú len označenia *paralympiáda* a *paralympijské hry*, čím sa zachováva historická kontinuita označovania daných podujatí.

Hoci pri výbere súčasných názvov zohráva popri historickej kontinuite označovania významnú úlohu aj marketing, nie je správne považovať oficiálne názvy para-

² Organizátori hier používali tri názvy: 1. *Medzinárodné hry Stoke Mandeville* (The International Stoke Mandeville Games); 2. *Tokijské hry pre telesne postihnutých* (The Tokyo Games for the Physically Handicapped) a 3. *Paralympiáda* (Paralympics). Organizačný výbor vytvoril informačné materiály o hrách, ktoré boli identické okrem časti s názvom hier (Brittain et al. 2019).

³ K fenoménu lexikálneho kríženia pozri napr. A. Lehrer (2007), A. Böhmerová (2010), D. Guričanová (2020).

lympijských podujatí za „jazykové deformácie“ vynútené zo strany MOV. MOV a MPV sú právne nezávislé športové organizácie, ktoré si prostredníctvom inštitucionálneho ukotvenia svojej symboliky (vrátane názvov) chránia športovú identitu. Svedčí o tom aj fakt, že tzv. olympijské kruhy ako jeden z najdôležitejších olympijských symbolov nie sú súčasťou oficiálnej paralympijskej symboliky. Tento symbol, aj v slovenčine asociatívne pevne spojený s výrazom *olympiáda*, sa používa len na OH a OH mládeže.

Preferovanie označení *paralympiáda*, *paralympijské hry* pred označeniami *paraolympiáda*, *paraolympijské hry* má svoje jazykové aj mimojazykové opodstatnenie a nijakým spôsobom nedehonestuje paralympijských športovcov. Slovenská jazyková kritika sa v tomto prípade opiera o nesprávny predpoklad existencie motivačného vzťahu slov *paraolympiáda* → *paralympiáda*. Podobne skresľujúci výklad nájdeme vo *Veľkej akademickej gramatike spisovnej češtiny*, kde sa označenie *paralympiáda* síce uvádza ako prípad lexikálneho kríženia slov *paraplegik* a *olympiáda* (Štícha et al. 2018, s. 117), ale na inom mieste (s. 639) sa vysvetľuje ako produkt nepravideľnej redukcie *olympiáda* → *paraolympiáda* → *paralympiáda*. Zatiaľ čo prvý výklad je platný, ale len na úrovni anglických korelátov, druhý je skresľujúci, pretože ani v angličtine, ani v češtine či slovenčine nie je medzi slovami *paraolympiáda* a *paralympiáda* vzťah motivujúceho a motivovaného slova, t. j. druhý výraz nevznikol na základe prvého, ale je v tomto ohľade pôvodný – vznikol na základe prekladovej analógie: *Olympics* → *olympiáda* : *Paralympics* → *paralympiáda*.

Predchádzajúce poznámky neslúžia len na teoretickú obhajobu zaužívaných označení, ale majú zaujímavé pravopisné implikácie. Slovenská lingvistika doposiaľ nepochybovala o jednoznačnom apelatívnom statuse diskutovaných označení, vo svetle predchádzajúcich úvah je však namieste aktuálne pravopisné odporúčania prehodnotiť. Podobne ako pri všeobecných označeniach olympijských podujatí, aj v tomto prípade narážame na sémantickú ambivalenciu. Na jednej strane sú výrazy *paralympiáda* a *paralympijské hry* zaužívané a môžeme im pripísať určitý lexikálny význam. Na druhej strane v praxi sa tieto výrazy často používajú ako prekladové koreláty anglických vlastných názvov označujúce periodicky organizované podujatia podobne ako názvy *Svetové hry* (← *World Games*; športové podujatie) či *Októberfest* (← *Oktoberfest*; kultúrne podujatie). Navzdory tradičnému spôsobu zapisovania teda v mnohých kontextoch fungujú ako vlastné mená, o čom svedčí aj ich status legislatívne chránených názvov. Podobne ako zápisy *Olympiáda* a *Olympijské hry*, ani zápisy *Paralympiáda* a *Paralympijské hry* nie sú imitáciou anglického pravopisu, ale vyplývajú zo slovenskej kodifikovanej sústavy noriem zapisovania propriálnych výrazov (na rozdiel od angličtiny nezapisujeme s veľkým začiatočným písmenom každý plnovýznamový apelatívny výraz – *Paralympic Games/Paralympijské hry*).

Povaha označení olympijských a paralympijských podujatí si vyžaduje flexibilnejší prístup k pravopisu. Doposiaľ sa predpokladalo, že poznajúc zásady zapisovania označení olympijských podujatí, môžeme pri označeniach paralympijských podujatí použiť jednoduchú analógiu. Narážame tu však na dva praktické problémy. Po prvé, súčasné pravopisné odporúčania založené na pravidle o úplnosti názvu nie sú systémové a zabúdajú na propriálny status názvov periodicky sa opakujúcich podujatí (napr. *Svetové hry*; bližšie pozri Mikušiak 2022). Po druhé, protokol oficiálneho označovania paralympijských podujatí sa od toho olympijského určitým spôsobom líši. Pokiaľ ide o názvy konkrétnych paralympijských podujatí, podľa aktuálneho paralympijského protokolu sa v nich napríklad, na rozdiel od názvov konkrétnych OH, nikdy nepoužíva poradové číslo.^[1] Pravdaže, z praktického hľadiska nie je potrebné detailne opisovať všetky rozdiely, potrebujeme sa jednoducho oboznámiť s oficiálnym a polooficiálnym názvoslovím, príp. s jeho inštitucionálne akceptovanými prekladovými korelátmi. Napríklad súťaže hendikepovaných športovcov, ktoré sa konali v roku 2021, sa v súlade so spomínaným paralympijským protokolom nazývajú:

(13) *Paralympijské hry Tokio 2020* (Tokyo 2020 Paralympic Games)

(14) *Paralympijské hry 2020* (2020 Paralympic Games)

(15) *Paralympiáda Tokio 2020* (Tokyo 2020 Paralympics)

5. NÁZVY ŠPORTOVÝCH DISCIPLÍN S KOMPONENTOM *PARA-*

Konštatovali sme, že komponent *para-* v slove *paralympijský* pôvodne odkazoval na paraplégii, nie na paralelnosť hier. Z psychologického (synchronného) hľadiska zas môžeme konštatovať, že dnes si s ním spájame úplne iný význam. Súvislosť s paraplégiou sa z povedomia používateľov prirodzene vytratila po tom, čo sa paralympijská obec rozšírila o športovcov s inými druhmi zdravotného znevýhodnenia. Odkaz na paralelnosť hier zas v povedomí väčšiny bežných používateľov nikdy nebol a v prípade moderných označení paralympijských disciplín ani nemôže byť. Napríklad *paracyklistika* určite nie je ‚paralelná cyklistika‘.

Niektoré slovenské názvy športových disciplín obsahujúce komponent *para*, ako aj označenia príslušných športovcov a športovkýň sú spracované vo štvrtom zväzku *Slovníka súčasného slovenského jazyka* (SSSJ). Okrem hesiel k jednotlivým pomenovaniám sa tu nachádza aj všeobecná informácia o prefixoide *para-*, ktorému SSSJ (2021, s. 837) pripisuje dva významy: 1. ‚vedľa, pri, mimo, bokom‘ a 2. ‚odlišný, iný, nie zvyčajný‘. Medzi exemplifikáciami zloženín s týmto prefixoidom sa nachádza aj slovo *paracyklistika*, nie však ako prípad s prefixoidom *para-* vo význame ‚vedľa‘, resp. ‚paralelný‘, ale vo význame ‚iný, nezvyčajný‘.

Pravdaže, rekonštruovať slovtvornú štruktúru výrazu *paracyklista* týmto spôsobom nie je plauzibilné. Nejde tu ani tak o to, že jestvuje mnoho iných ‚nezvyčajných‘ cyklistických disciplín (napr. cyklistická plochá dráha, kde sa veľmi nezvy-

čajne jazdí bez brzd), podstatný je predovšetkým fakt, že výrazom typu *paracyklistika*, *parahokej* aktuálne rozumieme aj bez povedomia o spomínaných lexikograficky spracovaných významoch prefixoidu *para-*. Slovtvornej rekonštrukcii v SSSJ navyše odporujú iné heslá, napr. *paracyklista* je podľa SSSJ „športovec cyklista so zdravotným postihnutím“ (SSSJ 2021, s. 838). Chyba, na ktorú tu narážame, vznikla zrejme zo snahy vykladať komponent *para*, intuitívne rozpoznaný ako funkčný prefixoid, v súlade s doposiaľ zachytenými významami. Primeraný lingvistický výklad by však mal vychádzať predovšetkým z povedomia súčasných používateľov slovenčiny, čo v prípade diskutovaných zloženín s komponentom *para-* znamená reflektovať jeho špecifické, doteraz lexikograficky nespracované používanie. Toto používanie je založené na intuitívnej morfeomatickej segmentácii spoločného komponentu označení *paralympiáda*, *paralympijské hry* (resp. ich propriálnych variantov), interpretovaných v zmysle ‚olympiády zdravotne znevýhodnených športovcov‘. Ide o štandardný prípad reanalýzy (porov. Bauer 2023), principiálne nezávislý od povedomia o neoklasických kompozitách s prefixoidom *para-* (vo význame ‚paralelný‘ al. ‚nezvyčajný‘). V dôsledku reanalýzy východiskových pomenovaní došlo k interpretácii komponentu *para-* ako nového prefixoidu, prostredníctvom ktorého v kontexte rozličných (nielen športových) súťaží odkazujeme na zdravotné znevýhodnenie účastníkov (tak v slovenčine, ako aj v angličtine).

Pokiaľ ide o otázku vzniku názvov *paracyklistika*, *parašport* v angličtine (*paracycling*, *parasport*), okrem morfematizácie komponentu *para* môžeme brať do úvahy aj univerbizáciu typu *európsky poslanec* → *europoslanec*.⁴ Nedá sa totiž vyľúčiť, že tieto označenia pôvodne vznikli z anglických ekvivalentov spojení *paralympijská cyklistika*, *paralympijský šport*. Zároveň však treba povedať, že ani v angličtine, ani v slovenčine *dnes* príslušné dvojice pomenovaní neznamenajú to isté – množina parašportovcov a parašportových súťaží je väčšia než množina paralympijských športovcov a paralympijských súťaží. V súčasnosti v označeniach *paracyklistika*, *parašport* rozpoznávame časť *para* ako komponent s osobitým významom, odkazujúci, zjednodušene povedané, na zdravotne znevýhodnené osoby.

Keď sa zameriame na súčasnú prax pomenovania športových disciplín pre osoby so zdravotným znevýhodnením, môžeme si položiť otázku, ako systematicky označovať tie disciplíny, v názvoch ktorých sa v medzinárodnej terminológii uplatňuje atribút *para* ako samostatné slovo. V závislosti od uplatňovaných kritérií totiž môžeme preferovať odlišné názvoslovné systémy.

Zapisovanie komponentu *para* ako samostatného slova možno uprednostniť s cieľom zabezpečenia čo najvyššieho súladu s medzinárodnou terminológiou (nie-

⁴ V česko-slovenskom lingvistickom prostredí sa tento typ univerbizácie označuje rôzne, napr. ako abreviačno-kompozičný proces (Mitter 2005, s. 40), redukcia (Gavurová – Ološtiak 2015, s. 861) či jednoducho ako prechod slovného spojenia do kompozita (Štícha et al. 2018, s. 696 – 697).

kedy sa v tejto súvislosti píše o tzv. preložiteľnosti; pozri Masár 2000). Výhodou tohto spôsobu označovania je relatívne jednoduchý systém prekladu, pri systéme s prefixoidmi totiž narážame na akiste náročnejšie prekladateľské výzvy (napr. je otázne, či možno za vhodný ekvivalent označenia *para silový trojboj* pokladať *silový paratrojboj* alebo treba siahnúť po ešte voľnejšom preklade, povedzme *parašportový silový trojboj*). Navyše, v prospech označení s atribútom *para* hovorí aj kritérium vyššej transparentnosti názvov. Označenia typu *para atletika* či *para biatlon* sú totiž v istom zmysle prehľadnejšie – z formy zápisu jasne vidíme, o aký druh parašportu ide (atletika, biatlon).

Naproti tomu varianty s prefixoidom *para-* možno zdôvodňovať na základe kritérií ustálenosti, systémovosti a motivovanosti (pozri nižšie). Ide o kritériá, ktoré zohľadňujeme, ak pokladáme príslušné názvoslovie za úzko späté s prirodzeným fungovaním spisovného jazyka. Terminológia, pravdaže, nemusí vždy korešpondovať s tým, čo je prirodzené v bežnom jazyku, paralympijské názvoslovie však nie je vypracúvané na interné účely úzkej skupiny odborníkov, ale práve na účel efektívnej (jednotnej a zrozumiteľnej) celospoločenskej komunikácie. Pokiaľ máme na zreteli toto hľadisko, tak možno vo všeobecnosti odporúčať prekladové riešenia s prefixoidom *para-*, a to aj napriek tomu, že niektoré možnosti voľného prekladu zostávajú stále otvorené.

Pozrime sa teraz na zmienené aspekty paralympijského názvoslovie bližšie. Okrem už spomínaných označení, ktoré sú spracované v SSSJ a ktoré vznikli jednoduchým pripojením prefixoidu *para-* k už existujúcemu označeniu športovej disciplíny (napr. *para-* + *cyklistika*), narážame pri rozbere jazykovej praxe aj na označenia, ktoré prirodzene vzbudzujú väčšiu pozornosť a môžu spôsobovať komunikačnú neistotu. Ide o označenia utvorené z viacslavných pomenovaní, ktoré sa v slovenskej jazykovej praxi objavujú v rozličných pravopisných formách, napr.:

(16) *parastolný tenis, paraalpské lyžovanie*

(17) *para-stolný tenis, para-alpské lyžovanie*

(18) *para stolný tenis, para alpské lyžovanie*

Tieto varianty sa dnes používajú pri prekladaní štandardizovaných anglických označení *para table tennis, para alpine skiing*. Medzinárodné označenia svedčia o tom, že v dnešnej angličtine možno komponent *para* uplatniť aj ako samostatné slovo vo funkcii atribútu. Varianty (18), ktoré používa ako oficiálne preklady aj Slovenský paralympijský výbor, zreteľne kopírujú anglickú syntax, čo je riešenie, ktoré možno teoreticky legitimizovať na základe analógie s inými označeniami obsahujúcimi nesklonný atribút, napr. *super počítačový softvér*. Z tohto hľadiska by sme mohli konštatovať, že aj v slovenčine sa komponent *para* niekedy používa vo funkcii nesklonného atribútu. Problém je v tom, že rozpoznávanie atribútov nemôžeme spoľahlivo opierať o pravopis; morfológické, syntaktické či slovotvorné vlastnosti

jazykových výrazov sú od pravopisnej sústavy principiálne nezávislé (môžeme ich študovať aj v prípade jazykov, ktoré pravopisnú sústavu nemajú).⁵ Pravdaže, ak používatelia jazyka uprednostnia dvojslovný variant pred jednoslovným (napíšu napr. *super softvér*, nie *supersoftvér*), spravidla tak urobia preto, lebo príslušné označenie skutočne vnímajú ako slovné spojenie. Pravopisné kritérium napriek tomu nie je dostatočne spoľahlivé, a to najmä v prípade prekladov, ktorých pravopisná forma môže byť ovplyvnená originálom.

V hovorenej komunikácii využívame na signalizáciu slovnej segmentácie distribúciu prízvuku, ktorý sa v slovenčine nachádza na prvej slabike slova (okrem tzv. predkloniek, príkloniek a časti predložkových spojení). Slovný prízvuk nemusí byť v reči dôsledne realizovaný, ale ak je to potrebné, môžeme ho uplatniť ako indikátor začiatku použitých slov (Palková 2017). Pomocou prízvuku môžeme v hovorenej reči uviesť na pravú mieru napríklad to, či sme mali na mysli

(19) *,super ,počítačový ,softvér* (výborný počítačový softvér) alebo

(20) *,superpočítačový ,softvér* (softvér pre tzv. superpočítač).

V uvedených príkladoch prozodická segmentácia korešponduje s pravopisnou, čo znamená, že obidva zápisy sú z hľadiska príslušnej distribúcie prízvuku korektné. Ak sa v tomto ohľade zaujímate o trojslovné označenie *para stolný tenis*, môžeme si kľásť otázku, či bežní používatelia slovenského jazyka pokladajú príslušnú prozodickú segmentáciu (*,para ,stolný ,tenis*) za normálnu, intuitívne prijateľnú. Dá sa pritom predpokladať, že odpoveď je záporná, pretože jazykové povedomie o statuse komponentu *para* sa v slovenskom jazykovom prostredí formuje na základe zaužívaných označení s týmto komponentom ako prefixoidom (pozri nižšie).

Pravdaže, ak komponent *para* pokladáme za prefixoid, zápis so spojovníkom (*para-stolný*) v slovenčine nemá pravopisné opodstatnenie; pravopisne akceptovateľný je len variant bez spojovníka (*parastolný*). Oveľa podstatnejší je však fakt, že ani jeden z týchto variantov neobstojí vo svetle tradične zohľadňovaných terminologických zásad, pretože nevyhovujú zásade motivovanosti. Podľa tejto zásady by mali mať termíny utvorené na základe štandardných slovotvorných postupov jasnú a zrozumiteľnú (významovo priezračnú) slovotvornú štruktúru (Horecký 1956; Masár 2000). Atribúty *parastolný/para-stolný* zásade motivovanosti nezodpovedajú, pretože slovotvorná štruktúra nás vedie nesprávnym smerom – nechceme tu odkazovať na žiadne „parastoly“ (príp. „para-stoly“). To v konečnom dôsledku znamená, že si buď musíme privyknuť na neštandardné, atributívne používanie výrazu *para*, a to aj pri označeniach športovcov, ako napr. *,para ,stolná ,tenistka*, *,para ,alpský ,ly-*

⁵ K transformovaným prefixoidom tu pristupujeme z inej perspektívy než v koncepcii T. Bánika, ktorý pri ich identifikácii uplatňuje najmä pravopisné kritérium: „Nesklonnými adjektívami sa stávajú aj prevzaté komponenty či prefixoidy, keď sa píše osobitne (*agro sektor*, *aero efekty*, *etno štýl*)“ (Bánik 2017, s. 244).

žiar, alebo musíme siahnuť po voľnejšom preklade (pravda, lingvistický rozbor môže aj tu poskytnúť konkrétne terminologické usmernenie).

Voľnejší preklad bez atributívneho použitia komponentu *para*, nech už je akýkoľvek, odporuje jednej z terminologických zásad MPV, uvedenej v oficiálnom usmernení o používaní paralympijskej terminológie vrátane názvov príslušných športových disciplín.^[1] V dokumente sa okrem iného píše, že komponent *para* treba uvádzať pred názvom športovej disciplíny ako samostatný výraz, t. j. oddelene (napr. *para table tennis*). Ani v angličtine sa však komponent *para* neumiestňuje pred názov športovej disciplíny mechanicky, o čom svedčí fakt, že popri oficiálnych označeniach *para table tennis*, *para ice hockey*, *para swimming* sa v protokole uvádza aj označenie *shooting para sport* (*shooting sport* → *shooting para sport*). Navyše, dokument reglementuje medzinárodnú, anglickú terminológiu, ktorá síce je základom inojazyčných variantov, ale ich gramatickú štruktúru neurčuje (a ani nemôže určovať).

Prekladanie kalkovaním je vzhľadom na súlad s medzinárodnou terminológiou principiálne žiaduce, nesmie však odporovať vyšším terminologickým požiadavkám najmä na systémovosť a motivovanosť pomenovaní (porov. Masár 2000, s. 22). Inými slovami, pri tvorbe slovenských pomenovaní športových disciplín nemožno medzinárodnú terminológiu prehliadať, no zároveň je potrebné zohľadniť aj osobitosti jazyka, do ktorého prekladáme.

Pri systemizácii slovenského názvoslovia parašportových disciplín sa môžeme oprieť o zaužívané označenia *paracyklistika* či *parahokej* ako východiskové pomenúvacie modely. O tom, že sú tieto označenia v slovenskom jazyku dostatočne ukotvené, svedčia spomínané slovníkové heslá v SSSJ a do istej miery aj textová evidencia. V prechádzajúcej časti sme sa na textovú evidenciu nemohli plne spoliehať, pretože atributívny status komponentu *para* je v slovenčine pomerne nejasný a varianty s týmto komponentom zapísaným ako samostatné slovo sa v jazykovej praxi nemusia objavovať v dôsledku atributívneho chápania tohto komponentu, ale v dôsledku prostého mechanického prekladu. Pokiaľ však hľadáme konkrétne pomenúvacie varianty, ktoré sú v jazykovej praxi dostatočne ustálené, je nepochybné namieste pozrieť sa na relatívnu frekvenciu jednotlivých pomenúvacích variantov v písaných textoch.

Štandardný rozbor frekvencie slov v jazyku sa dnes realizuje predovšetkým pomocou nástrojov korpusovej lingvistiky. Pri analýze slovenských názvov parašportových disciplín v Slovenskom národnom korpuse (SNK) narážame na problém relatívne nízkeho počtu výskytov jednotlivých označení. Korpusové dáta napriek tomu naznačujú, že v jazykovom úze sú ukotvené predovšetkým varianty s prefixoidom.

Na zistenie frekvencie variantov s prefixoidom (model *paracyklistika*), so spojovníkom (model *para-cyklistika*) a s atribútom (model *para cyklistika*) bol použitý

webový korpus vo verzii 7.0, dostupný v databáze korpusov SNK. V tomto korpuse totiž nachádzame výrazne vyššie zastúpenie sledovaných označení než v písaných korpusoch verzie prim. Na účel porovnania boli sledované nasledujúce označenia (a ich pravopisné varianty utvorené podľa alternatívnych modelov): *paracyklistika*, *paraatletika*, *parabiatlon*, *paraplávanie*, *paralukostreľba*, *parajazdectvo*, *paraveslovanie*, *paratriatlon*, *parakanoistika*, *parabedminton*, *parataekwondo*, *parahokej*, *paraladový hokej*, *paraalpské lyžovanie*, *parabežecké lyžovanie*, *paraseverské lyžovanie*, *parašportová streľba*, *parastolný tenis*, *parasilový trojboj*, *paratanečný šport*.

Frekvencia používania jednotlivých variantov v korpuse web-7.0 je nasledovná: model *paracyklistika* 917 výskytov, model *para-cyklistika* 12 výskytov, model *para cyklistika* 257 výskytov.^[10] Varianty s prefixoidom vo webovom korpuse výrazne prevládajú, čo potvrdzuje tendenciu používať v slovenskom jazyku komponent *para* ako prefixoid. Výsledky vyhľadávania v databázach SNK okrem toho naznačujú, že za ustálený pomenovací model môžeme pokladať práve variant *paracyklistika* (467 výskytov), prípadne aj variant *parahokej* (226 výskytov). Ostatné vyhľadávané varianty sa v SNK vyskytujú v zanedbateľných počtoch (alebo vôbec). Pomer medzi variantmi *para cyklistika/paracyklistika* a *parahokej/para hokej* naznačuje očakávanú asymetriu s výraznou prevahou jednoslovných variantov (467/3, resp. 226/64).

Na základe získaných údajov sa dá konštatovať, že varianty *paracyklistika* a *parahokej* sú v slovenskom jazyku dostatočne ustálené a môžeme sa o ne opierať ako o jazykové vzory (modely) pre analogické tvorenie iných názvov parašportových disciplín. Vzhľadom na to možno na účely celospoločenskej komunikácie všeobecne odporúčať voľnejšie preklady s komponentom *para* vo funkcii štandardného prefixoidu (*para cycling* → *paracyklistika*).

Pravdaže, pri viacslavných názvoch musíme dbať na to, aby bol prefixoid *para*- pripojený zmysluplne, čo zvyčajne znamená jeho spojenie s podstatným menom (napr. *stolný paratenis*). Výnimkou sú označenia, kde možno prefixoid *para*- pripojiť k adjektívu *športový*; popri variante *športová parastreľba* je akceptovateľný aj variant *parašportová streľba* (na stránkach SPV sa dnes na túto disciplínu odkazuje o. i. aj spojením *streľba Para šport*,^[11] čo len potvrdzuje súčasnú tendenciu prekladať označenia parašportových disciplín mechanickým kalkovaním). Prostredníctvom variantov *stolný paratenis*, *alpské paralyžovanie* či *parašportová streľba* dokážeme o príslušných disciplínach hovoriť bez zasievania nedorozumení. Zatiaľ čo názov *para stolný tenis* môžeme v hovorenej komunikácii nesprávne pochopiť ako dvojslovné spojenie *parastolný tenis*, označenia ako *stolný paratenis* sú v tomto ohľade jednoznačné.⁶

⁶ Z hľadiska teoretickej lingvistiky sú označenia tohto typu akiste zaujímavé, pretože sa tu na prvý pohľad pomocou prefixoidu modifikuje združené pomenovanie (*stolný tenis* > *stolný paratenis*). Pravdaže, nejde o klasický slovotvorný proces pripájania prefixoidu ako v prípade označení

Už sme hovorili o tom, že ani názvy so samostatne uvádzaným komponentom *para* nemôžeme a priori odmietať. Teoreticky ich dokážeme legitimizovať a v konečnom dôsledku si na atributívne použitie komponentu *para* môžu používatelia zvyknúť. Tento prístup však narúša systematicku zapisovania parašportových disciplín, ako ho poznáme na základe doposiaľ spracovaných slovníkových hesiel typu *paracyklistika*, *parahokej*. Alebo sa vydáme cestou resystemizácie a aj tieto označenia budeme zapisovať navzdory ich lexikografickému spracovaniu ako slovné spojenia, t. j. *para cyklistika*, *para hokej*?

Na názvoslovie parašportových disciplín netreba nazerať čierno-bielou optikou, akoby vždy existovalo jedno správne a ideálne terminologické riešenie. Používanie rôznych variantov môže byť oprávnené z rôznych dôvodov, pričom konečná voľba závisí od toho, akú váhu prisúdime zohľadňovaným kritériám (lingvistickým, terminologickým či inštitucionálnym). Racionálne posúdenie konkrétnych variantov si okrem toho vyžaduje určitý odstup od vlastných jazykových návykov. Športovcovi, ktorý dlhodobo súťaží v kategórii *para alpské lyžovanie*, môže pripadať alternatívne označenie *alpské paralyžovanie* spočiatku neprirodené. Podobne pôsobilo/pôsobí označenie *Paralympiáda* na tých, ktorí boli/sú zvyknutí na výraz *paraolympiáda*. Otázkou zostáva, čo možno považovať za optimálne riešenie z *celospoločenského* hľadiska. Ako poznamenal už J. Horecký (1965), ustálenosť v úze odborníkov (v našom prípade členov paralympijského hnutia) nemožno pokladať za rozhodujúci faktor pri hodnotení terminológie, „kritérium úzu je zrejme na mieste len tam, kde ide skutočne o úzus širokého jazykového spoločenstva s primeraným povedomím istej jazykovej štruktúry“ (s. 194). Ak má byť v slovenčine vykonaná štandardizácia názvoslovia, nemožno brať do úvahy len jazykové návyky športovcov či špecifické inštitucionálne záujmy (používanie medzinárodnej ochrannej známky v podobe samostatného výrazu *para*). Zohľadniť treba predovšetkým jazykové povedomie (jazykový cit) väčšiny bežných používateľov slovenčiny a s ním spojený systém tvorenia väčšiny zaužívaných názvov (*paracyklistika*, *parahokej*).

Napokon sa pozrime na niektoré prediskutované varianty v stručnom prehľade alternatívnych systémov prekladu. Ako prvé (21) sú uvedené varianty, ktoré vyhovujú tradične zohľadňovaným kritériám zrozumiteľnosti, motivovanosti a systémovosti (Masár 2000) a pri ktorých môžeme predpokladať, že najlepšie korešpondujú s jazykovým citom bežných používateľov (o. i. aj na základe ustálenej jazykovej praxe v prípade pomenovaní typu *paracyklistika*). Názvy označené hviezdíčkou sú jednoznačne nekorektné.

paracyklistika, *parašport*. Ide o prípady, ktoré treba rekonštruovať ako výsledky viacvrstvovej analógie: (*cyklistika* → *paracyklistika*; *dráhová cyklistika* → *dráhová paracyklistika*) : (*tenis* → *paratenis*; *stolný tenis* → *stolný paratenis*). To, že v oficiálnom protokole medzinárodného názvoslovia nie je *para tennis*, ale *wheelchair tennis*, je v kontexte rekonštrukcie predpokladanej analógie irelevantné.

(21) *paracyklistika/paracyklista; stolný paratenis/stolná paratenistka; alpské paralyžovanie/alpský paralyžiar*

(22) *para cyklistika/para cyklista; stolný para tenis/stolná para tenistka; alpské para lyžovanie/alpský para lyžiar*

(23) *para cyklistika/para cyklista; para stolný tenis/para stolná tenistka; para alpské lyžovanie/para alpský lyžiar*

(24) *paracyklistika/paracyklista; *parastolný tenis/*parastolná tenistka; *paraalpské lyžovanie/*paraalpský lyžiar*

(25) **para-cyklistika/*para-cyklista; *para-stolný tenis/*para-stolná tenistka; *para-alpské lyžovanie/*para-alpský lyžiar*

6. ZÁVER

Slovenské paralympijské názvoslovie prináša viacero jazykových výziev. Konkurencia niektorých pomenovacích variantov vyvoláva otázky z hľadiska spisovnosti, zrozumiteľnosti či celkovej systematickosti názvoslovia. V príspevku sme sa zamerali na nasledujúce jazykové javy:

1) Konkurencia všeobecných označení *paralympiáda/paraolympiáda*. Zatiaľ čo v praxi dominuje používanie variantu *paralympiáda*, jazykovedné odporúčania aj kodifikácia vyznievajú jednoznačne v prospech variantu *paraolympiáda*. Jazyková správnosť označenia *paraolympiáda* sa však v spisovnej slovenčine zdôvodňuje na pozadí falošnej etymológie. Pôvodný anglický termín *Paralympics* nevznikol spojením gréckej predpony *para-* a slova *Olympics* vo význame ‚paralelná olympiáda‘, ale tzv. lexikálnou kontamináciou slov *paraplegic* a *Olympics* v zmysle ‚olympiády paraplegikov‘. Pôvod slova *paralympiáda* netreba hľadať v gréčtine (porov. SSSJ 2021, s. 845), ale v angličtine. Ide o publicistický novotvar, ktorý sa neskôr začal používať ako vlastný názov cyklicky sa opakujúceho športového podujatia.

2) Konkurencia pravopisných variantov *paralympiáda, paralympijské hry/Paralympiáda, Paralympijské hry*. Napriek tomu, že v slovenskej jazykovej praxi sa pod vplyvom kodifikovania označení *olympiáda* a *olympijské hry* preferujú pravopisné varianty *paralympiáda, paralympijské hry*, legitimita zaužívaných zápisov nie je vôbec taká jednoznačná, ako sa môže na prvý pohľad zdať. Príspevok v tomto ohľade nadväzuje na stať venovanú sémantickým, pravopisným a právnym aspektom označení olympijských podujatí (Mikušiak 2022), poukazujúc na fakt, že zaužívané pravopisné varianty *paralympiáda* a *paralympijské hry* sa štandardne používajú na označovanie periodicky organizovaných podujatí, podobne ako názvy *Svetové hry* či *Októberfest*. Napriek tradičnému spôsobu zapisovania tak štandardne fungujú ako vlastné mená, o čom svedčí aj ich status legislatívne chránených názvov. Vzhľadom na to je v príslušných kontextoch plne opodstatnené používanie propriálnych variantov *Paralympiáda* a *Paralympijské hry*, ktorých legitimita sa opiera o slovenskú pravopisnú sústavu a analógiu s kodifikovanými vzormi (*Okolo Slovenska*).

3) Konkurencia označení s komponentom *para* ako prefixoidom a atribútom (*paracyklistika/para cyklistika*). Zamerali sme sa aj na označenia športových disciplín s komponentom *para*, ktorý sa formálne vyskytuje vo funkcii prefixoidu aj atribútu. Používanie komponentu *para* ako štandardného prefixoidu je v slovenčine dostatočne etablované a zasluhuje si príslušné lexikografické spracovanie – okrem doposiaľ spracovaných významov (1. paralelný; 2. nezvyčajný) sa dnes prefixoid *para-* používa v lexikálnych zloženinách aj ako verbálny symbol zdravotného znevýhodnenia. Na druhej strane, status komponentu *para* ako nesklonného atribútu je v slovenčine pomerne nejasný (na formu zápisu sa nemôžeme spoliehať). Zápisy tohto komponentu ako samostatného slova sú ovplyvnené medzinárodnou terminológiou, a hoci atributívne používanie v slovenčine principiálne nemožno odmietnuť, dá sa predpokladať, že nie je v súlade s jazykovým povedomím väčšiny bežných používateľov. Môžeme si to všimnúť nielen na úrovni realizácie prízvuku (prípadná výslovnosť s prízvukom na slabike nasledujúcej po komponente *para* sa dá hodnotiť ako neprírodná), ale aj na úrovni pravopisu, ktorý v týchto prípadoch, pokiaľ ide o bežnú jazykovú prax, výraznejšie rozkolísaný nie je. Ak by bol komponent *para* prirodzene vnímaný aj ako atribút, dvojslovné označenie *para cyklistika* by sa v jazykovom úze objavovalo akiste častejšie (vo webovom korpuse z databázy SNK nájdeme len tri takéto použitia). Vzhľadom na to možno aj naďalej všeobecne odporúčať používanie ustálených označení s prefixoidom (*paracyklistika*).

4) Konkurencia viacslovných pomenovaní *parastolná tenistka/para stolná tenistka/stolná paratenistka*. Napokon sme sa bližšie pozreli aj na viacslovné označenia parašportových disciplín a odvodené pomenovania športovcov či športovkyň. Nejasný, resp. doposiaľ nedostatočne reflektovaný status komponentu *para* spôsobuje v praxi pravopisnú rozkolísanosť a v niektorých prípadoch vedie k jazykovým konfúziám. Za konfúzne označenia možno pokladať viacslovné pomenovania typu *parastolný tenis, parastolná tenistka*. V pozícii na začiatku viacslovného pomenovania môže byť totiž komponent *para* zmysluplne použitý jedine ako samostatný atribút (*para stolná tenistka*). Keďže tu však nejde o štandardný prípad s prídavným menom, na ktorom sa realizuje gramatická zhoda, a zároveň platí, že v slovenčine sa komponent *para* používa prevažne ako prefixoid, riešenie s nesklonným atribútom má v hovorenej reči potenciál spôsobovať interpretačné nejasnosti. Jednoducho povedané, v hovorenej komunikácii máme prirodzenú tendenciu interpretovať spojenie *para stolný* ako jedno slovo – *parastolný* (akiste preto tento jednoslovný variant prevláda v súčasných písaných textoch). Vzhľadom na to je opodstatnené odporúčať iný, hoci doposiaľ málo používaný variant. S ohľadom na intuitívne vnímanie komponentu *para-* ako prefixoidu a zaužívaný systém tvorenia jednoslovných označení (*paracyklistika*) možno v súčasnej slovenčine uprednostňovať pomenovania typu *stolný paratenis, stolná paratenistka* (podobne *alpský paralyžiar, ľadoví parahokejisti* a pod.).

Celkovým zámerom state bolo objasniť problematické jazykové javy v oblasti slovenského paralympijského názvoslovía. Príspevok poskytuje teoretický základ systematickej reglementácie pomenúvania, ktorá môže prispieť k jednotnému, zrozumiteľnému a systematickému spôsobu označovania paralympijských podujatí, parašportových disciplín, ako aj príslušných športovcov a športovkyň v súčasnej slovenčine.

Literatúra

- BÁNIK, T. (2017): Determinatívne spojenia s nesklonným atribútom typu biznis téma. In: Wachtarczyková, J. (ed.): *Aktuálne otázky slovenského jazyka: zborník z konferencie Aktuálne otázky slovenského jazyka (4. – 5. 10. 2016 Bratislava)*. Bratislava: SAP, 231 – 253.
- BAUER, L. (2023): The Birth and Death of Affixes and Other Morphological Processes in English Derivation. In: *Languages*, 8/4, 244. Dostupné na: <https://doi.org/10.3390/languages8040244> (cit. 22. 4. 2024)
- BÖHMEROVÁ, A. (2010): *Blending As Lexical Amalgamation and Its Onomatological and Lexicographical Status in English and in Slovak. Kríženie ako lexikálna amalgamácia a jeho onomatologické a lexikografické postavenie v angličtine a v slovenčine*. Bratislava: Ševt.
- BRITAIN, I. – MALLON, B. – DAVIS, D. – SAINSBURY, T. (2019): The Genesis and Meaning of the Term ‚Paralympic Games‘. In: *Journal of Olympic History*, 27/2, 60 – 65.
- GAVUROVÁ, M. – OLOŠTIAK, M. (2015): Slovtvorná motivácia a abreviačná motivácia. In: Ološtiak, M. (ed.): *Kvalitatívne a kvantitatívne aspekty tvorenia slov v slovenčine*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 753 – 778.
- GURIČANOVÁ, D. (2020): Výraz portmanteau v širších súvislostiach. In: *Kultúra slova*, 54/4, 193 – 198.
- HORECKÝ, J. (1956): *Základy slovenskej terminológie*. Bratislava: Vydavateľstvo SAV.
- HORECKÝ, J. (1965): Kritériá terminológie. In: *Československý terminologický časopis*, 4/4, 193 – 201.
- JAROŠOVÁ, A. (ed.) (2021): *Slovník súčasného slovenského jazyka. O – Pn*. Bratislava: Veda.
- KAČALA, J. – PISÁRČIKOVÁ, M. – POVAŽAJ, M. (eds.) (2020): *Krátky slovník slovenského jazyka*. 5. dopl. a upr. vyd. Martin: Vydavateľstvo Maticy slovenskej.
- LEHRER, A. (2007): Blendalicious. In: Munat, J. (ed.): *Lexical creativity, texts and contexts*. Amsterdam: John Benjamins, 115 – 133.
- MASÁR, I. (2000): *Ako pomenúvame v slovenčine. Kapitoly z terminologickej teórie a praxe*. Spisy SJS 3. Bratislava: Slovenská jazykovedná spoločnosť pri SAV – Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV.
- MIKUŠIAK, M. (2022): Na hranici vlastných mien a druhových označení: sémantické, pravopisné a právne aspekty používania slovenských názvov olympijských podujatí. In: *Slovenská reč*, 87/2, 89 – 110.
- MITTER, P. (2005): K hybridným složeninám (s prvým komponentom cizího pôvodu) v NSČ 2. In: *Jazykovedný časopis*, 56/1, 31 – 43.
- OLOŠTIAK, M. – VOJTEKOVÁ, M. (2021): Kompozitnosť a kompozícia: príspevok k charakteristike zložených slov na materiáli západoslovenských jazykov. In: *Slovo a slovesnosť*, 82/2, 95 – 117.
- PALKOVÁ, Z. (2017): Prozodická štruktúra v doméne slova. In: Karlík, P. – Nekula, M. – Pleskalová, J. (eds.): *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny*. Dostupné na: https://www.czechency.org/slovník/PROZODICKÁ_STRUKTURA_V_DOMÉNĚ_SLOVA (cit. 18. 3. 2025).
- POVAŽAJ, M. (1996): Paraolympiáda či paralympiáda? In: *Kultúra slova*, 30/5, 302 – 304.
- ŠTÍCHA, F. et al. (2018): *Velká akademická gramatika spisovné češtiny I. Morfologie: Druhy slov, tvoreni slov*. Praha: Academia.

Internetové zdroje

- [1] International Paralympic Committee: *IPC guide to para and IPC terminology*. Dostupné na: <https://www.paralympic.org/sites/default/files/2021-08/IPC%20Guide%20to%20Para%20and%20IPC%20Terminology.pdf> (cit. 20. 11. 2024).
- [2] International Olympic Committee: *The History of the Paralympic Games*. Dostupné na: <https://olympics.com/en/paris-2024/the-games/olympic-paralympic-games/history-paralympic-games> (cit. 20. 11. 2024).
- [3] International Olympic Committee: *50 things to know about the Paralympic Games*. Dostupné na: <https://olympics.com/en/paris-2024/information/50-things-to-know-about-the-paralympic-games> (cit. 20. 11. 2024).
- [4] International Paralympic Committee: *7: First IPC-IOC Agreement*. Dostupné na: <https://www.paralympic.org/feature/7-first-ipc-ioc-agreement> (cit. 20. 11. 2024).
- [5] International Olympic Committee: *IOC and IPC sign agreement on the organisation of the Paralympic Games*. Dostupné na: <https://olympics.com/ioc/news/ioc-and-ipc-sign-agreement-on-the-organisation-of-the-paralympic-games> (cit. 20. 11. 2024).
- [6] Slovenský národný korpus – prim-10.0-public-sane. Bratislava: Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV 2022. Dostupné na: https://bonito.korpus.sk/run.cgi/first_form (cit. 22. 4. 2024).
- [7] Jazyková poradňa: *Prečo sa používajú výrazy paralympiáda a paralympijský namiesto paraolympiáda a paraolympijský?* Dostupné na: <https://jazykovaporadna.sme.sk/q/3061/> (cit. 20. 11. 2024).
- [8] International Paralympic Committee: *Paralympics history*. Dostupné na: <https://www.paralympic.org/ipc/history> (cit. 20. 11. 2024).
- [9] International Paralympic Committee: *History and use of the term 'Paralympic'*. Dostupné na: https://www.paralympic.org/sites/default/files/document/121210151549984_2012_02+History+and+Use+of+Term+Paralympic.pdf (cit. 20. 11. 2024).
- [10] Slovenský národný korpus – web-7.0. Bratislava: Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV 2022. Dostupné na: https://bonito.korpus.sk/run.cgi/first_form (cit. 22. 4. 2024).
- [11] Slovenský paralympijský výbor: *Lima bude hostiť majstrovstvá sveta v roku 2023*. Dostupné na: <https://paralympic.sk/podujatia/ms-parastrelba-lima/> (cit. 20. 11. 2024).

Marek Mikušiak

Trnavská univerzita v Trnave, Pedagogická fakulta

Priemyselná 4, 918 43 Trnava

E-mail: marek.mikusiak@truni.sk

ORCID: 0009-0004-3337-5148